

доступу: <http://digitalcommons.colby.edu/ugrs/35>.

20. *Stout C.T. I'm Not Voting for Her: Polling Discrepancies and Female Candidates / Stout C. T., Kline R. // Political Behavior. – 2011. – № 33. – P. 479-503.*
21. *The Gender Gap. Voting Choices in Presidential Elections // Center for American Women and Politics. Rutgers University. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cawp.rutgers.edu>.*

Прокочук И. И. Электоральное поведение: гендерный аспект.

В контексте гендерного подхода к осмыслению политических процессов и явлений проанализировано влияние гендера на избирательный процесс, количественные и качественные формы проявления гендерного разрыва в электоральном поведении.

Ключевые слова: электорат, электоральное поведение, гендер, гендерная структура электората, гендерный разрыв.

Prokopchuk I. I. Voting behavior: a gender analysis.

On the basis of a gender approach to understanding of political processes and the phenomena influence of a gender on electoral space, quantitative and qualitative forms of manifestation gender gap in electoral behavior.

Keywords: electorate, electoral behavior, gender, gender structure of electorate, gender gap.

Збишко І. С.

**ДЕМОКРАТИЧНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ:
ТРУДНОЦІ РОЗВИТКУ**

У статті окреслено проблеми розвитку демократичних перетворень в Україні. Розглянуто основні труднощі, з якими стикається Українська держава на шляху своїх демократичних перетворень.

Ключові слова: демократія, демократизація, громадянське суспільство.

Становлення, функціонування й розвиток громадянського суспільства стали тим головним вектором, який вказує напрями нових соціальних перетворень. Крім того, досвід розвинених країн засвідчує, що необхідною складовою демократичної організації суспільства, надійним гарантом його цінностей є розвинене громадянське суспільство. Його основним елементом стає особа, а основними соціальними конструкціями – ті інститути, які покликані сприяти

всебічній реалізації особистості, її інтересів, устремлінь – суспільно-політичні організації, об'єднання, неурядові установи. Політичні зміни у напрямі демократизації в Україні підготовлені чинниками і зовнішнього, і внутрішнього середовища. Модель посткомуністичної політичної системи України стихійно складалася у контексті загальної концепції державотворення.

Сьогодні вже ні в кого не викликає сумніву необхідність ґрунтовного науково-теоретичного дослідження тих демократизаційних процесів, які відбуваються зараз в українському суспільстві. Безумовно, демократизаційні процеси в Україні неодноразово були об'єктом уваги сучасних вчених. Так, наприклад, про проблеми української демократії згадували у своїх працях О. Бандура, С. Барматова, О. Гарань, Р. Даль, О. Дергачов, М. Кармазіна, О. Кіндратець, В. Медведчук, В. Полохало, Ф. Рудич, С. Рябов, Р. Сербин, О. Скрипнюк та інші. Вони розкрили історичні передумови виникнення демократії в Україні, структурні складові процесів демократизації, певні недоліки

Мета статті – охарактеризувати труднощі розвитку демократичних перетворень в Україні.

Як відомо, термін “демократія” в перекладі з грецької (demos – народ, kratia – влада) – народовладдя, що виходить з організації та функціонування державної влади на засадах визнання народу її джерелом і носієм. У сучасній політичній науці це поняття є одним із найпоширеніших і багатозначних. Про труднощі його визначення писав ще А. Токвіль: “Доти, поки не вдасться визначити точного значення слова “демократія”, існуватиме нескінченна плутанина в розумінні цього терміна на користь демагогів і деспотів”.

Визначення демократії, можна охарактеризувати як форму організації державної влади та порядку владовідношень, при якій послідовно здійснюються основні права і свободи людини і громадянина, реалізується правовий порядок взаємин особистості і держави на засадах взаємної відповідальності, реально затверджується режим правових обмежень і законності в діяльності носіїв публічної влади, забезпечується приведення суспільства до згоди і рівноваги.

Сформована характеристика демократії не виключає різних підходів до узагальнення її оцінки, в тому числі, крізь призму пов'язаних з правознавчими, історичними, соціологічними, політологічними вимірами. У новий час визначення демократії передбачає розуміння волі народу і загального блага. На думку Д. А. Шумпетера, демократичний метод – це інституційна система, що приводить до політичних рішень, в якій індивіди набувають влади,

щоб наполягати на своїх рішеннях на кінець конкурентної боротьби у відповідності з голосуванням народу.

Семюел П. Гантінгтон визначає демократію як політичний режим. На його думку демократія існує в умовах, коли основні лідери політичної системи відібрані за допомогою конкурентних виборів, в яких має можливість приймати участь основна частина населення

Відповідно до цього визначення демократичний режим є синонімом виборності і багатопартійності.

Р. Даль стверджує, що сучасний демократичний режим – це сукупність різного роду організацій і асоціацій, які є відносно незалежними перед урядом, а також відносно один до одного. У цьому випадку він зазначає іншу якість обраного демократичного режиму, а саме реальне змагання в політичній грі, відсутність змови всередині груп, які змагаються, між ними й урядом. Для Р. Даля навіть просте існування цих явищ є достатньою умовою для встановлення демократичного режиму. Все це підкреслюється багатогранність і багатоплановість сучасних інтерпретацій феномена демократії.

У країнах, які стали або стають на шлях демократичних перетворень, спостерігаються однопорядкові процеси. Це належить як до успіхів, так і до труднощів, з якими стикаються народи, що сприймають або сприйняли демократичні цінності. Демократизація може передувати або йти паралельно процесу лібералізації. Він охоплює перш за все економічне життя і обумовлює тут поступову мінімізацію ролі держави. Зміцнення принципів лібералізму – вільної конкуренції, руху капіталу, поліпшення інвестиційного клімату, створення вільних зон в торгівлі і т. п. підриває монополію державного впливу в економіці, відкриває простір дії ринкових механізмів. Державність у цих умовах йде на визнання і юридичне оформлення абсолютних загальнолюдських цінностей – свободи, рівності, справедливості, їх переклад на мову права, закладає у форми й інститути державної організації. Сприймається при цьому концепція і практика формування правової держави, системи розподілу влади, парламентаризму, конституційності, основних прав і свобод людини і громадянина та ін.

У цих умовах принципово змінюється співвідношення суспільства і держави. Останнє поступається тягарю вирішення численних турбот міжкласового протистояння і конфліктів на користь суспільства, його інститутів, залишає за собою той мінімум, в межах якого держава визначає зовнішні умови дії ринкових механізмів і об'єктивних закономірностей.

В інших умовах держава починає виконувати загальносоціальну роль, визначає більшу або меншу ступінь соціальної орієнтованості економіки, надає динамізм розвитку всіх сторін життя через реалізацію основних прав і свобод людини і громадянина. Одним з факторів цього є незмінна підтримка державою малого та середнього бізнесу. Більший чи менший рівень соціальної орієнтованості політики та практики держав характеризує відмінності феноменів ліберальної демократії та соціальної демократії. Суспільству тут доводиться вибирати між межами мінімізації ролі держави і межами його втручання, перш за все в економічне та соціальне життя, між режимом ліберальної демократії і державою соціальної демократії. Сучасні розвинені держави (старої демократії) віддають перевагу останньому.

Демократизація виявляється як закономірність, виростає в підготовлених до неї умовах, звичних для населення відносин власності та економічного мислення; в умовах стабільного законодавства, законності та надійності юридичних механізмів захисту прав; в умовах давно сформованого культурного середовища. Демократизація протікає як еволюційний процес без серйозних соціальних конфліктів і потрясінь.

Поряд з успіхами демократичних перетворень в країнах з усталеною базою і традиціями демократії, виявляються витрати, суперечності, а то й невдачі. Це обумовлюється наявністю низки факторів, стримуючих процес демократизації, що зводять перешкоди і перепони на шляху реалізації демократичних принципів і цінностей. Ряд з них мають загальний характер, обумовлений труднощами росту молодих демократій. На інші накладає відбиток національна, конфесійна, континентально-географічна й інша специфіка. Серед загальних труднощів розвитку демократичних перетворень у нашій державі слід виокремити такі:

– відсутність розвиненого громадянського суспільства та його інфраструктури (форм, інститутів), здатного, з одного боку, формувати конкурентоспроможну ринкову економічну середу, а також соціальну основу і опору (середній клас) держави, демократії, з іншого – висловити і захистити перед обличчям держави консолідовану волю та інтереси соціальних верств і груп інтересів населення країни. У цій своїй якості громадянське суспільство здатне створити умови для виконання державою свого головного призначення – приводити його до згоди, рівноваги, прогресу через використання багатопланових правових засобів. Не випадково терміни “громадянське суспільство” і “правове суспільство” використовують як взаємозалежні компоненти;

– умовна розвиненість політичної системності. Навіть за наявності багатопартійності в політичній системі перехідного суспільства України діючі політичні партії виникають при відсутності відповідної соціальної основи і діють без видимих спроб представити реальну структуру потреб і соціальних інтересів. Будь-яке прагнення сформувати двопартійну систему західного зразка наштовхується на неготовність політичного спектра приходити до згоди, компромісів, наприклад, блок правих партій, надати соціально-демократичну спрямованість програм блоку лівих партій, подолати корпоративно-бюрократичний контекст в діяльності партії влади. Майже відсутня в цих умовах орієнтація на принципи парламентаризму і конституційності і, навпаки, бере гору особистісно-орієнтований підхід “нової” сформованої за часів незалежності України “політичної еліти”. Треба зазначити, що політична еліта формується природним чином, у руслі постійного відтворення і вирішення головного соціально-політичного протиріччя між народом і владою, між громадянським суспільством і державою. Поповнюється вона в цілому за рахунок осіб високого соціального становища, сильних особистих якостей індивідуума і відповідної професійної підготовки, за рахунок людей, здатних відтворювати могутній інтелектуальний продукт – головну цінність еліти. Становлення політико-управлінської еліти сучасної України з часів здобуття незалежності держави відбувається в рамках так званої адміністративно-номенклатурної моделі, суть якої полягає в тому, що влада поступово зосереджується в руках політиків і вищого чиновництва, значна частина котрих – вихідці з колишніх елітних прошарків, хоч і другого ешелону. Нова, “державницька”, частково демократизована номенклатура, що йшла за Л. Кравчуком, тобто фактично модернізована “партія влади” використала гасла опозиції, частина самої опозиції сприйняла (чи змушена була формально сприйняти) це за справжню переорієнтацію номенклатури і стала її частиною. Цей конгломерат можна вважати “консолідованою елітою”, а, на нашу думку, новою “бюрократично-консолідованою елітою”, яка бере початок від перерозподілу власності та влади на початку 90-х років між партійно-державної номенклатури і молодим шаром апаратників, які прийшли на хвилі ідеології і практики перебудови суспільств. До останніх належать: значна частина номенклатурних спілок, на зразок комсомолу та профспілкових організацій, яка найшвидше зорієнтувалася, як поєднати політизовану діяльність із бізнесом ще в часи “перебудови”; директори великих підприємств та згодом значної частини решти господарського апарату (керівники середніх державних підприємств, особливо вузької

спеціалізації), основну частину яких склали представники ВПК та машинобудівної галузі. Пізніше за цією групою закріпилася назва “червоні директори”, хоча ідеологічно не всі вони були ідейними комуністами; керівники-аграрії, в основному директорів великих колгоспів, які мали значні ресурси для розвитку своєї діяльності; представники підприємництва та бізнесу, котрі шукали політичного підґрунтя. Отже, зрозуміло, що в бюрократичній системі влади при наявності формальної системи поділу влади візьмуть гору виконавчі її структури;

– залишається актуальним питання про зв’язок державної діяльності та бізнесу, зв’язку бюрократичних і кримінальних структур, корумпованість державного апарату.

Все це створює перешкоди на шляху до демократизації українського суспільства, з подоланням яких пов’язані сьогодні успіхи чи невдачі в освоєнні демократичних цінностей.

Отже, варто стверджувати, що сучасна демократія ґрунтується на доктрині народного суверенітету, який в процесі історичного розвитку набув характеру універсального для всякого демократичної держави конституційного принципу. Ця доктрина, як і саме поняття суверенітету, яке народилося в Середні віки, визначає, що тільки воля народу легітимізує державу і складає основу державної діяльності. Саме народ, державно організований, що виступає у ролі особливої державно- і міжнародно-правової особистості, відіграє вирішальну роль у системі демократії, і саме за його згодою (в цьому і полягає головним чином зміст юридичного догмату народної волі) держава може засновувати свою владу, а з договору з ним – виводити свої повноваження.

Зазначимо, що процес демократизації у суспільстві визначається відповідальністю, волею і ідеологічними орієнтаціями політичного керівництва країни, що визначають вибір політичними елітами тієї чи іншої стратегії демократичних перетворень. Складність демократичних перетворень у сучасній Україні пов’язана з відсутністю достатніх передумов для успішного їх здійснення, зі слабкістю громадянського суспільства, політичної апатії населення, різкої майнової поляризації суспільства. Негативний вплив на політичну трансформацію здійснює таке явище, як економічна криза, що продовжується вже близько десяти років. Серед інших причин нестійкості демократичної трансформації в Україні є поверхове засвоєння ціннісних і процедурних аспектів демократії всіма суб’єктами, які беруть участь у цьому процесі: державою, політичними елітами, партіями, громадянами.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Латигіна Н.А.* Українська демократія сьогодні: спроби і помилки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_34_6.pdf.
2. *Мандзій Любомир.* Формування політичної еліти України (1991-1994 р.) // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету [Електронний ресурс]. – Запоріжжя, 2008. – Вип. XXIV. – С. 230-235. // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Npifznu/2008_24/24/mandziy.pdf.
3. *Щедрова Г.П.* Громадянське суспільство і соціальна, демократична, правова держава: становлення, функції, тенденції розвитку в сучасній Україні: Дис... д-ра політ. наук: 23.00.02 / Східноукраїнський держ. ун-т - Луганськ, 1996. – 368 с.
4. *Юрій М.Ф.* Політологія: Підручник. – К.: Дакор, КНТ, 2006. – 416 с.

Збышко И. С. Демократические преобразования в Украине: трудности развития.

Статья посвящена обрисовке проблем развития демократических преобразований в Украине. Рассматриваются основные трудности с которыми сталкивается украинское государство на пути своих демократических преобразований.

Ключевые слова: демократия, демократизация, гражданское общество.

Zbyshko I. S. The democratic transformation in Ukraine: problems of development.

The article is dedicated to the depiction of the problems of development of democratic reforms in Ukraine. Discusses the main challenges faced by the Ukrainian state on the path of its democratic transition.

Keywords: democracy, democratization, civil society.

Філонов О. В.

**ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ФУНКЦІЙ
ОРГАНІВ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ У РОСІЙСЬКІЙ
ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

У статті розглянуто і проаналізовано основні нормативно-правові акти Російської імперії, а також аналітичний матеріал дослідників кінця ХІХ – початку ХХ ст. і сучасних науковців, спогади співробітників органів боротьби з тероризмом. Серед проблем розглянуто в основному ті, що пов'язані з